21STE JAARGANG NO. 5232

Hoofdkantoor Amsterdam
Directie en administratie: Herengracht 170
Redactie Nieuwe Zijds Voorburgwal 225
Postbus 859 — Telefoon 220383 (6 lijnen)
Abonnementsprijs 61 cent per week; ƒ 7.90 per kwartaal
Losse nummers 15 cent
Voor adressen bijkantoren en verdere bijzonderheden zie pag. 2

Directeur: H. DE RUIG

Trouw

ZATERDAG 2 JUNI 1962

Hoofdredacteur: Dr. J. A. H. J. S. BRUINS SLOT

(Geldig tot hedenavond)
WISSELEND BEWOLKT
Wisselend bewolkt en plaatselijk enkele buien. Matige, af en toe vrij krachtige wind tussen noord en west. Aanhoudend koud weer.
Zon op: 4.25 Onder: 20.51
Maan op: 5.30 Onder: 21.41

Hemel op aarde

DEZE week vierde de kerk het feest van de Hemelvaart, de triomfantelijke verzoening van hemel èn aarde.

Wij schreven in ons hoofdartikel: Christus verovert de aarde door naar de hemel te gaan. Want Hemelvaart betekent uitzien naar Pinksteren. En Pinksteren houdt in: verovering van de aarde, een strijd die op dit feest wordt ingezet.

Dan komt het nieuwe Rijk. Het breekt door in de harten van hen, die Gods wil op áárde doen. Dan wordt heen gewerkt naar de verwezenlijking van het grootse visioen, waarin hemel en aarde geheel verenigd zullen zijn. Dán zal de hemelvaart veranderd zijn in ononderbroken àårdevaart.

HOEWEL de kerk dus van af de Hemelvaart van haar Heer wéét had van de komst van het nieuwe Rijk hier op á á r d e, heeft zij toch maar al te dikwijls haar beeld gevonden in de jongeren, die op de Hemelvaartsdag moesten worden toegesproken door de engelen met het vermaan: Wat staat gij daar en ziet op n a a r d e h é m e l?

Reeds in de kerk der eerste eeuwen sloop de onbijbelse gedachte binnen dat dit aardse bestaan, het stoffelijke, het lichamelijke, de natuur, van lagere orde zou zijn dan het hemelse, het geestelijke, de ziel.

De kerk onderkende niet dat zij — door deze visie te huldigen — in haar inventaris geen bijbelse waarde meekreeg, maar een die aan de Griekse filosofie, dus aan het heidendom, ontleend was. Het platonisme drong het christendom binnen.

PLATO — een Grieks wijsgeer (± 400 v. Chr.) — gaat uit van de gedachte dat de onvolmaakte wereld om ons heen niet de echte werkelijkheid is, maar slechts 'r afschaduwing van een volmaakte, geestelijke wereld, van de wereld der ideeën. Ideeën zijn bij hem ideale vormen en normen.

Alle dingen hier op aarde — aldus Plato — zijn onvolkomen. Zij lijken op de voortbrengselen van een kunstenaar die het ideaal dat hij in zijn geest aanschouwde, niet heeft kunnen benaderen. Als hij het produkt zijner handen aanschouwt — moet hij zeggen: het is niet het ideaal dat ik mij had voorgesteld.

Zo is het ook met onze wereld. Haar vervolmaking vindt zij in een wereld achter, bóven de aardse werkelijkheid. Dat is de eigenlijke wereld, die der ideeën, de geestelijke wereld. De mens kan deze wereld niet binnengaan, tenzij hij zelf ook geest is. Dus verlost van 't aardse, 't stoffelijke, 't lichamelijke. Daarom verlangt de ware wijze naar de afbraak van zijn lichaam, die kerker der ziel, naar de dood. Eerst dan zal hij de volmaakte wereld in de geest kunnen aanschouwen.

ZO kwam Plato tot een onderwaardering van het stoffelijke, het lichamelijke. En hij zoekt de oorzaak van de onvolmaaktheid van deze wereld in de materie, in de stof zélf.

Deze heidense filosofie nu heeft het leven van de christelijke kerk in sterke mate geïnfecteerd en doet dit vandaag in sommige opzichten nóg.

De kerk ging — in dit platonische voetspoor — veelszins haar boodschap zó vergeestelijken, dat ze om de hemel de aarde vergat. En niet meer verstond dat de nieuwe hemel op á á r d e komt.

De toekomstverwachting van vele christenen draagt — zo schreef Boerwinkel eens — nog steeds de signatuur van Augustinus, die, hoewel hij toch ook de Vleeswording des Woords benadrukte tegenover de Platoonse wereld van de Idee, zijn gehele leven trouw bleef aan zijn levensprogram: „God en de z i e l wil ik leren kennen. Anders niets? In 't geheel niets".

Vandaar dat vele christenen — protestanten zowel als rooms-katholieken — niet allereerst uitzagen naar de wederkomst van Christus op á á r d e, maar naar het geborgen zijn van de ziel.

OOK vandaag staat bij vele christenen deze onbijbelse vergrieksing van het Evangelie nog dikwijls levensgroot voor ons.

Men vergeet dan dat de bijbel geen hogere of lagere delen (ziel-lichaam) in de mens onderscheidt. Maar dat zij de oorzaak van onze gebroken wereld niet zoekt in de stof of de geest als z o d a n i g, maar in de z ó n d i g e wijze waarop de mens 't lichaam en ziel zijn beleeft.

Door deze vergeestelijking van het bestaan gaat men dan leven vanuit een gevaarlijke tweedeling: wèl de ziel — niet het lichaam; wèl de hemel — niet de aarde; wèl de priester — niet de profeet; wèl de redding van het individu — niet de vernieuwing der samenleving; wèl de bekering der ziel — niet de verandering van het gelaat van het aardrijk; wèl het eeuwig heil — niet het dagelijks brood.

Een visie, die grote schade betekend heeft en nog betekent voor de realisering van het Rijk op á á r d e. Cultureel, maatschappelijk en politiek. Schade aan de kerk — veel meer nog schade aan de doorwerking van het Evangelie zèlf.

Want de kerk màg — en zeker niet op Hemelvaartsdag — kwijtraken het visioen dat Johannes eens aanschouwde toen hij het nieuwe Jeruzalem n e d e r d a l e n zag u i t de hemel.

Op á á r d e!

In welke mate dit visioen de kerk veelszins in de 19e en 20ste eeuw n i e t heeft geboeid en h o e het vandaag weer in 't vizier te krijgen, hopen we in een volgend artikel uiteen te zetten.

Niet praten als plan-Bunker niet wordt aanvaard

SOEBANDRIO DRINGT AAN OP „DUIDELIJKE TAAL"

Agressie door Indonesiers weer ontkend

INDONESIE zal niet antwoorden op het verzoek van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties Oe Thant om de besprekingen met Nederland over westelijk Nieuw-Guinea te hervatten, voordat het zowel van Oe Thant als van Nederland verdere opheldering heeft ontvangen. Dit heeft de Indonesische minister van Buitenlandse Zaken Soebandrio gisteren in Djakarta verklaard.

„Er zijn twee belangrijke dingen, die moeten worden opgehelderd", zei Soebandrio:

1. Hoe staat Nederland precies tegenover het plan-Bunker.
2. Op welke partij heeft het verzoek van de secretaris-generaal om de vijandelijkheden in Nw-Guinea te staken betrekking.

Over het eerste punt zei Soebandrio: „Wij hebben het plan-Bunker in beginsel aanvaard, terwijl ik uit persberichten heb vernomen, dat de Nederlanders er alleen maar vanuit het in het plan vervatte aspect van de zelfbeschikking mee akkoord zijn gegaan. Wij hebben de indruk gekregen, dat de Nederlandse regering het plan-Bunker niet kan en niet wil accepteren als een werkelijkheid".

Op de vraag, of Indonesië bereid is, acht te slaan op het beroep van Oe Thant om alle vijandelijkheden te staken, antwoordde Soebandrio: „Dit beroep moet verduidelijkt worden".

Indonesië heeft geen enkele agressie gepleegd en de vraag van een bestand doet zich derhalve niet voor".

Soebandrio lichtte dit toe met de bewering, dat de Nederlanders door aan Westelijk Nieuw-Guinea vast te houden, illegaal Indonesisch grondgebied bezet houden.

Provocaties

„Zij provoceren ons dagelijks", zei hij, „wij aanvaarden niet de conclusie dat wij agressie hebben gepleegd: de Nederlanders bevinden zich op ons grondgebied".

„Hadden de Nederlanders, zoals wij Indonesiërs hebben gedaan, het voorstel Bunker in beginsel aanvaard, dan zouden wij geen parachutisten hebben neergelaten. Wij zijn door Nederland tot het gebruik van geweld gedwongen.

Soebandrio, die, naar verluidt, een officieel antwoord aan Thant voorbereidt, had tevoren een onderhoud van een uur gehad met de Amerikaanse ambassadeur Howard P. Jones. Men neemt aan, dat tijdens dit onderhoud het verzoek van Thant en de reactie van Indonesië daarop zijn besproken.

JAZZKONING IN MOSKOU

Met op de achtergrond de klokketoren van het Kremlin heeft de Amerikaanse „swingkoning" — en bij tijd en wijle even verdienstelijk vertolker van Mozart's kamermuziek voor klarinet — Benny Goodman, gisteren op aandrang van bewonderende Russen een paar wijsjes geblazen op het Rode Plein.

Goodman speelde enkele maten uit zijn arrangementen van „Moskouse Nachten" en de favoriet „Pop Goes The Weazel".

Nadat Goodman zijn concertje in miniatuur had gegeven, riep hij Russische kindertjes bij zich en prikte hen „Benny Goodman rosetjes" op de revers.

Adenauer: Sowjets zien in concessies slechts zwakheid

Kanselier Adenauer heeft er gisteren opnieuw ernstig tegen gewaarschuwd, de Sowjet-Unie concessies aan te bieden. Elke bereidwilligheid daartoe van het Westen zou slechts worden beschouwd als een teken van zwakheid en zou misbruikt worden. Adenauer betoogde dat het gevaar van de zijde van de Sowjet-Unie nog even groot is als het ooit is geweest, ondanks de veranderde techniek en de mildere toon, die de laatste tijd wordt aangeslagen.

Adenauer legde zijn verklaring af tegen de achtergrond van zijn onenigheid met de Ver. Staten over de voorwaarden die aan de Sowjet-Unie moeten worden aangeboden bij een poging om een regeling met betrekking tot Berlijn tot stand te brengen. Hij verzette zich tegen elke wijziging van de status quo, welke het Amerikaanse plan beoogde in het bijzonder door middel van een internationaal gezagsorgaan voor de toegang tot Berlijn.

De verklaring van de kanselier was gericht tot zijn christen-democratische Partij en liep vooruit op de jaarlijkse conventie.

Onverminderd

„Deze conventie vindt plaats" zei hij, „in een tijd, waarin de bedreiging uit het Oosten, bovenal tegen het Duitse volk, voortduurt met onverminderde scherpte. Als partij die de voornaamste verantwoordelijkheid draagt voor de toekomst van ons volk, moeten wij het gevaar duidelijk onderkennen.

„Wij moeten in het bijzonder voor ogen houden ,dat de Sowjets ondanks een gematigder toon en veranderde taktiek, een bereidwilligheid van het Westen om concessies te doen, slechts beschouwen als zwakheid en proberen alle concessies, die mochten worden aangeboden, te misbruiken".

Kracht!

Adenauer verklaarde opnieuw ervan overtuigd te ijn, dat de westelijke wereld een politiek van kracht moet volgen.

„Dank zij onze partij", zei hij, „behoort dit land tot de beschermde gemeenschap van de westerse volken.

De christen-democraten zullen hun politiek va ntrouw aan de NATO en de steun aan de vorming van een Verenigd Europa blijven volgen.

„Dan zal het mogelijk zijn in de gezelfbeschikking voor alle Duitsers te hele wereld onze eis om het recht van doen horen", aldus de bondskanselier.

Treinramp Italië eiste 63 levens

Het aantal personen, dat door de treinramp, die donderdag bij Voghera in Italië heeft plaatsgevonden, om het leven is gekomen, is gisteren vastgesteld op 63.

ENGELAND BETAALT MEER DAN ONS LAND

Heel wat buitenlandse nieuwe aardappelen gaan onze neus voorbij

VOLGENS het produktschap voor Aardappelen wordt de prijsvorming van nieuwe aardappelen — waarvoor de maximumprijzen niet gelden — er toch ook wel door beïnvloed, dat er voor oude aardappelen een maximumprijs bestaat. Er gaan veel buitenlandse nieuwe aardappelen, die eerst voor invoer in Nederland waren verkocht, naar Engeland, waar er hogere prijzen voor worden gemaakt.

Uitverkocht

Volgens het produktschap zijn er in ons land al plaatsen, waar de kleinhandelaren in aardappelen uitverkocht zijn. Nu volgende week woensdag de maximumprijzen voor groot- en kleinhandel met een stuiver omlaag gaan, haasten groot- en kleinhandelaren zich, de aardappelen kwijt te raken. En men neemt bij het produktschap aan, dat er heel wat door particulieren is ingeslagen, zodat er nu „honderdduizenden mudjes op balkonnetjes staan te kiemen".

Bij het ministerie van Economische Zaken zei men nog niet te beschikken over concrete cijfers betreffende de controle op de naleving van het prijsvoorschrift.

Wel heeft men de indruk, dat de overgrote meerderheid van de kleinhandel, waarop de aandacht der controleurs in eerste aanleg gericht was, zich aan de regeling houdt.

Maar de helft?

Het Produktschap voor Aardappelen heeft sinds 1 mei invoervergunningen afgegeven voor ongeveer vijfduizend ton oude aardappelen: drieduizend ton uit de Verenigde Staten en Canada, duizend ton uit West-Duitsland, duizend ton uit Polen. Het rekent er echter niet op dat die hoeveelheid inderdaad geïmporteerd wordt. Het staat voor het produktschap zelfs nog niet vast, of de helft ervan wel geïmporteerd is of geïmporteerd zal worden.

Doorgestuurd

Vorige week zijn er wat Duitse oude aardappelen per spoor ons land binnengekomen, zo vertelde men bij het produktschap. Toen de maximum-prijsregeling werd aangekondigd, stonden de geladen wagons nog op het emplacement in Den Bosch. Ze zijn doorgestuurd naar België, waar voor de aardappelen hogere prijzen gemaakt kunnen worden.

Wagons vol

Van het bedrijfschap vernamen wij, dat er nu nog op verschillende emplacementen in ons land wagons met Duitse oude aardappelen staan. Ze worden voor ongeveer 33 cent per kilo aangeboden. Dat betekent dat de Nederlandse groothandelaar er nu nog winst op zou kunnen maken, maar volgende week woensdag of later niet meer.

Prof. Janssen opvolger van Stubenrouch

Als opvolger van wijlen staatssecretaris drs. G. C. Stubenrouch is tot staatssecretaris van O. K. en W. benoemd prof. dr. H. H. Janssen, hoogleraar te Nijmegen.

Prof. Janssen zal in het bijzonder belast worden met zaken op het terrein van de hoofdafdelingen lager onderwijs, nijverheidsonderwijs en voorbereidend hoger hoger en middelbaar onderwijs, alsmede van de afdelingen sociaal pedagogisch onderwijs en vormingsinstituten voor de leerplichtvrije jeugd. Hiervan is het wetsontwerp op het voortgezet onderwijs (Mammoet) uitgezonderd, gezien het stadium waarin de openbare beraadslaging zich bevindt.

Evenals in het verleden zal het salarisbeleid voor genoemde sectoren bij de minister blijven berusten.

De beëdiging van de nieuwe staatssecretaris zal geschieden op maandag 4 juni.

LEVENSLOOP

Prof. dr. Hendrikus Hubertus Janssen werd geboren te Swalmen op 7 september 1910. Hij volgde het gymnasium aan het bisschoppelijk college te Roermond en deed in 1929 het eindexamen alpha.

In 1938 promoveerde prof. Janssen aan de r.k. universiteit op een proefschrift „Kultur und Sprache" met als onderschrift: „Zur Geschichte der alten Kirchen im Spiegel der Sprachentwicklung von Tertullian bis Cyprian". Evenals in 1938 werd hij lector te Nijmegen voor Griekse en Latijnse taalkunde. Zijn benoeming tot gewoon hoogleraar Latijnse taal- en letterkunde volgde in 1940. Hij was secretaris van de senaat gedurende de perioden 1945-1949 en 1950-1956; rector van 1949-1950; lid van de eerste afdeling van de onderwijsraad vanaf 1948; ondervoorzitter van de eerste afdeling onderwijsraad sedert 1958; lid van het bestuur van de Nederlandse organisatie voor zuiver wetenschappelijk onderzoek sedert 1950; ondervoorzitter van het bestuur van de stichting Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek sinds 1960; voorzitter van de selectiecommissie Stipendia Z.W.O. vanaf 1952; lid van de redactie van Universiteit en hogeschool 1954 en lid van de redactie van Neophilologus sedert 1946.

Voltrokken

IN de Ramleh-gevangenis in Israël is het doodvonnis aan Adolf Eichmann voltrokken.

Een proces dat de wereld heeft beroerd is definitief afgesloten. Voor het eerst in zijn geschiedenis van eeuwen heeft Israël een man, die zich aan de levens van miljoenen Joden had vergrepen, kunnen berechten en ter dood brengen.

Wie dit proces heeft gevolgd zal diep onder de indruk blijven van de wijze waarop de rechters in Jeruzalem hun hoge ambt uitoefenden. Rechtvaardig en menselijk.

* * *

IN de hele menselijke historie is geen ander voorbeeld van een man te vinden, tegen wie het mogelijk zou zijn een ten laste legging uit te brengen, als hier is geschied. Dat zei de procureur-generaal Gideon Hausner toen hij de aanklacht tegen een man, die rechtop in zijn glazen cel stond, uitsprak. Op het gezicht van Adolf Eichmann kon men niet lezen wat er in hem omging. Hij had zich gepantserd tegen elke beschuldiging, tegen elke aanklacht. Geen der vele getuigen, die daarna kwamen en hun hartverscheurend verhaal deden over de dood die Adolf Eichmann en zijn duizenden helpers, joodse vrouwen, mannen en kinderen hebben bereid, hebben hem ook maar een keer tijdens hun aanklacht het hoofd zien buigen.

Op elk der vijftien punten van de verschrikkelijke aanklacht, klonk zijn onbewogen: „In diesem Sinne nicht schuldig". En dat hield hij tot het laatst toe vol.

* * *

MOCHT iemand nog twijfelen hoe groot de schuld van Eichmann en de Eichmannen is geweest, dan kan hij dat uit deze woorden van de procureur-generaal in Jeruzalem nog eens vernemen: „Als ik hier voor U sta, rechters in Israël, om de vervolging te leiden tegen Adolf Eichmann, dan sta ik niet alleen. Tezamen met mij verschijnen hier zes miljoen aanklagers. Zij kunnen zich echter niet verheffen om, wijzend met de vinger naar hem, die daar in de beklaagdenbank zit, uit te roepen: „Ik beschuldig!" Want hun as is opgehoopt op de heuvels van Auschwitz en de velden van Treblinka en is over de bossen van Polen verstrooid. Hun graven liggen her en der verspreid in de lengte en breedte van Europa. Hun bloed schreeuwt, maar hun stem kan niet worden gehoord. Daarom zal ik hun woordvoerder zijn en in hun naam de vreselijke akte van beschuldiging uitbrengen."

Van der Putten in dienst bij A'damse firma

De heer F. H. van der Putten heeft, naar het ANP uit welingelichte bron verneemt, per 4 juni een functie in het particuliere bedrijfsleven aanvaard.

De heer Van der Putten is benoemd in een leidende technische functie bij de firma Bessel Kok in Amsterdam, die een aanzienlijk deel van de voorziening met LPG (liquid petroleum gas) voor het aandrijven van automotoren in ons land, verzorgt.

De heer Van der Putten heeft deze functie verworven na een structuurwijziging in de leiding van genoemde firma.

VERZET TEGEN P.B.O. GEKRITISEERD

Van Mastrigt valt werkgevers in bouw-, metaal- en textielindustrie aan

DE christelijke vakbeweging „neemt" het niet, dat de werkgevers in „belangrijke bedrijfstakken als de bouw, de metaal- en de textielindustrie, de ontwikkeling van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie nu al jaren lang tegenhouden en dan bovendien nog zo trots zijn, alsof ze er een ridderkruis mee zouden hebben verdiend". Duidelijk bleek dit uit de rede, die CNV-voorzitter C. J. van Mastrigt gisteren in Utrecht heeft gehouden op de algemene vergadering va nde Ned. Chr. Bond van Werknemers in de textiel- en kledingbedrijven „Unitas".

Hij kondigde aan, dat dit vraagstuk binnenkort opnieuw in de Soc. Economische Raad aan de orde zal komen. „Dat 't zo niet verder kan, staat vast. Er zal iets moeten gebeuren. De werknemer vraagt medezeggenschap in de arbeidsgemeenschap, waartoe hij behoort".

„P.B.O. geen apart vraagstuk"

DE heer Van Mastrigt ziet de p.b.o. niet als een afzonderlijk probleem. In het verleden had de vakbeweging in de eerste plaats tot taak, de in 't moeras gezonken arbeider omhoog te halen door zijn directe belangen te behartigen, merkte hij op. Nu hebben de werknemers in Nederland vaste grond onder de voeten en kan de vakbeweging praten over hogere en belangrijker vraagstukken. Nu gaat het om zaken als de rechtsvorm van de onderneming, winstdeling, p.b.o. en bezitsvorming. Dat zijn geen op zichzelf staande dingen maar samen met de loonpolitiek facetten van één geheel: de maatschappelijke structuur.

Een groot deel van de werkgevers wil nu wel naar de werknemers luisteren, maar niets van veranderingen weten. Als het erom gaat, de werknemers in staat te stellen, ook werkelijk iets te zeggen te krijgen, gaan hun haren overeind staan, constateerde de heer Van Mastrigt. Uitlatingen van de laatste tijd wijzen op een verstarring in het denken van vele werkgevers. Evenals in 1880 en 1910 gaan ze ervan uit, dat de bestaande orde goed is en elke verandering dus onnodig. Nu, in 1962, komt daar nog iets bij. „We hebben de arbeiders een heel eind laten komen en daar moet nu maar eens een streep onder worden gezet", zeggen ze nu.

Vorige eeuw

Tegen die opvatting protesteerde de voorzitter van het CNV met heftige verontwaardiging. „De werkgever van het einde van de vorige eeuw was geen slecht mens," meent hij. Meestal was deze werkgever wel bereid de ongelukken, die hij teweeg bracht bij het ontbreken van rechtsregels voor zijn personeel, weer goed te maken met soep. Alleen kon hij niet zijn arbeidende medemens aanvaarden als partner om op gelijk niveau te spreken over zaken van beleid.

Arbeid of kapitaal

„Is dat vandaag niet nóg zo?", vroeg de heer Van Mastrigt zich af. „Ook nu nog is 't belangrijkste vraagstuk wie meer te zeggen heeft: de arbeid of het kapitaal." Daarbij kent de christelijke vakbeweging een hoge waarde aan de arbeid toe, omdat de arbeid — in tegenstelling tot het kapitaal — een scheppingsgave is. Het is geen goed dat voor geld kan worden gekocht.

Winstdeling

„Over een eerlijke inkomensverdeling in Nederland is ook nog wel een woordje te zeggen", was een andere conclusie van de heer Van Mastrigt. Hij wees erop, dat het Nederlandse volk „natuurlijk niet begrijpt", waarom een cent

ZIE PAGINA 9, 4e KOLOM

Zó worden sociale uitkeringen na de a.s. huurverhoging

Met het oog op de behandeling van het ontwerp-huurwet in de Tweede Kamer heeft minister Veldkamp aan de Kamer meegedeeld, dat de regering, na advies van de Stichting van de Arbeid, de volgende maatregelen zal bevorderen, om de gevolgen van de huurverhoging voor de sociale uitkeringen te compenseren:

1. Verhoging van de kinderbijslagen met 1 cent per dag voor het eerste tot en met het derde kind en met 2 cent per dag voor het vierde en volgende kinderen.
2. Verhoging van de AOW-pensioenen voor gehuwden en de AWW-pensioenen voor weduwen met kinderen met ƒ 84,— per jaar; verhoging van de AOW-pensioenen voor ongehuwden en de AWW-pensioenen voor weduwen zonder kinderen met ƒ 78,— per jaar.
3. Verhoging van de ongevals- en invaliditeitsrenten en de daarop verleende toeslagen met 7½ pct..
4. Verhoging van de lonen en uitkeringen ingevolge de complementaire sociale voorzieningen met ƒ 2,25 per week, behoudens de uitkeringen, die in een percentage van het vroegere inkomen zijn uitgedrukt, in welke gevallen een aan ƒ 2,25 evenredig percentage worden gegeven.
5. Verhoging van de toeslag op de uitkeringen op grond van de wet Buitengewoon Pensioen 1940-1945 en de wet Buitengewoon Pensioen Zeelieden-oorlogsslachtoffers 1947 met 3 procent.

Feestelijke boogtepunten

In de veelheid van uitvoeringen tijdens het Holland Festival (15 juni—15 juli) vallen enkele manifestaties op die de belofte inhouden iets bijzonders te bieden. Zo zullen zangliefhebbers met vreugde de aangekondigde liederenrecitals door Teresa Berganza, Elisabeth Schwarzkopf en Irmgard Seefried tegemoet zien. Voor minnaars van het klassieke Griekse theater zijn de opvoeringen van Euripides' „Medea" door het Piraikon Theatron uit Athene veelbelovende gebeurtenissen; zeker voor hen die zich de indrukwekkende voorstelling van „Electra" in het vorige festival herinneren.

Ook de opvoeringen van het veelbesproken toneelstuk „Andorra" van Max Frisch trekken, bij afwezigheid van „De Nederlandse Toneelmanifestatie", de aandacht.

In de opera-sector is de Monteverdi-bewerking door Luigi Dallapiccola van „Il ritorno di Ulisse in patria" interessant; het stuk wordt op één avond gecombineerd met „Il Prigioniero" (De gevangene) van Dallapiccola zelf. Misschien zal de opera „Dokter Faust" van Ferruccio Busoni (1866—1924) als compositie wat tegenvallen, een gebeurtenis die de aandacht verdient uit muziekhistorisch oogpunt is het toch; en voor een goede opvoering zal de Wuppertaler Bühnen ongetwijfeld zorgdragen.

Voor de derde maal krijgen de Nederlandse harmonie- en fanfarecorpsen gelegenheid zich te laten horen; dat deze amateuristische muziekuiting een typisch Hollands trekje in het Festival is zal niemand ontkennen.

Geïnteresseerden in eigentijdse muziek zullen de eerste uitvoering van de complete versie van „Pli selon Pli" van Pierre Boulez niet willen missen; deze uitvoering geschiedt door het Südwestfunk Orkest o.l.v. de componist. Tenslotte is er de altijd interessante orgel-improvisatiewedstrijd op het beroemde Müller-orgel in Haarlems Bavo.

In vergelijking met buitenlandse festivals zijn de toegangsprijzen laag; zij variëren van ƒ 1,— (orgelconcert Haarlem) tot ƒ 25,60 (duurste rang operavoorstelling Den Haag).

„Aan de bezoekers", zo leest men in het programmaboekje, „wordt verzocht bij de keuze van hun kleding rekening te willen houden met het feestelijk karakter van de uitvoeringen".

Er staat dan ook dit jaar eens géén dodenmis op het programma.

Nieuwe grammofoonplaten

HET bijzondere van de serie platen met Nederlandse muziek die door Donemus wordt uitgegeven is dat bij elk van de vier platen die per jaar verschijnen, een complete partituur is gevoegd door middel waarvan men de muziek die men hoort ook visueel kan volgen. Vandaar de naam „Audio-Visuele Serie".

De eerste plaat van 1962 is gewijd aan werken van Jan Pietersz. Sweelinck, in verband met de herdenking van diens geboorte, nu 400 jaar geleden. Uiteraard heeft men op een 25 cm LP slechts een beperkte keuze kunnen onderbrengen uit Sweelincks omvangrijke oeuvre. Het is echter wel een goede keuze: aan de ene zijde twee instrumentale composities (Variaties over „Mein junges Leben hat ein End" gespeeld door Janny van Wering, klavecimbel, en de „Fantasia Chromatica", op het orgel van de Alkmaarse Sint Laurenskerk gespeeld door Piet Kee); aan de andere zijde een vijftal vocale werken, waaronder de zesstemmige zetting van de Psalmen 81 en 86.

Terecht spreekt dr. Jos Wouters in zijn Toelichting bij deze Psalmzettingen van een „uniek document van Nederlandse toonkunst (...) dat op het gebied van de geestelijke koormuziek zijn weerga niet vindt." Hoe juist dit is en hoe verbazingwekkend het genoemd moet worden dat men van deze Psalmbewerkingen vrijwel nooit iets gewaar wordt bij uitvoeringen van onze christelijke koorverenigingen, ontdekt men bij het luisteren naar de uitvoering op deze plaat door het Nederlands Kamerkoor o.l.v. Felix de Nobel. Zeker, ze zijn niet gemakkelijk te zingen, maar onder de 150 psalmen die Neerlands eerste (en heel lang: enige) grote componist toonzette, zijn er ook wel die minder hoge eisen stellen. Misschien kan deze plaat onze koordirigenten steunen in hun streven eens een kleine programmavernieuwing bij hun koren door te zetten. De Donemusplaten zijn niet in de handel, doch alleen bij intekening verkrijgbaar via Stichting Donemus Amsterdam.

Een opname die ook enigszins buiten het gewone repertoire der platenmaatschappijen valt, is die waarop Yehudi Menuhin de luisteraar met alle instrumenten van het symfonie-orkest vertrouwd maakt. Met een bijzondere sympathieke stem vertelt hij over bereik, mogelijkheden en toepassing van strijk-, blaas- en slagwerkinstrumenten. Alle instrumenten worden afzonderlijk gedemonstreerd en daarna hoort men ze in orkestverband in korte passages van bekende werken. Een zeer aanbevelenswaardige plaat voor hen die nu wel eens willen weten welke klank bij welk instrument hoort. De toelichting is in het Engels, en er zijn ook afbeeldingen van de instrumenten bij deze opname leverbaar (His Masters Voice CLP 1523).

Toen Serge Prokofjef in 1943 de balletmuziek voor „Cinderella" had voltooid was de wereld niet een groot meesterwerk rijker geworden; deze partituur is nl. een vrij zwakke echo van Prokofjefs „Romeo en Julia" balletmuziek uit 1935 die men in haar soort wel tot de meesterwerken mag rekenen. Van beide partituren is thans op Decca een opname verschenen. Ernest Ansermet leidt daarin het Radio Suisse Romande Orkest met zorg en goede smaak. Ondanks dat, slagen niet alle onderdelen even goed. Technisch klopt alles perfect, maar Ansermet blijkt niet altijd het juiste gevoel te hebben voor het nobele pathos van (bijvoorbeeld) de scène van Romeo bij het graf van Julia, of van die waarin de Montagues en de Capulets worden gekarakteriseerd. Ansermets koloristisch vooral zeer verzorgde interpretatie lijkt dichter bij het idioom van Debusy dan van Tsjaikowsky, en daarmee is hij een heel eind uit de muzikale koers.

...inch (op RCA met het Bostons Symfonie ...rin Maazel (op DGG met het Berlijns Philharmonisch Orkest) hebben een veel bewogener en meeslepender beeld van Prokofjefs meesterwerk gegeven. Overigens zijn deze vertolkingen maar op enkele onderdelen vergelijkbaar, want elke dirigent heeft uit de twee suites die de componist zelf voor de concertzaal samenstelde zijn eigen keus gedaan.

In elk geval raad ik u aan via een van de hier genoemde opnamen met de muziek van Prokofjef kennis te maken. Zij bezit het niet meer in de mode zijnde vermogen tot ontroering; u zult al luisterend, waarschijnlijk tot uw verwondering en vreugde, merken dat een modern componist (Prokofjef overleed in 1953) in dit opzicht ook ouderwets kan zijn.

Prokofjef, getekend door Matisse

R. N. D.

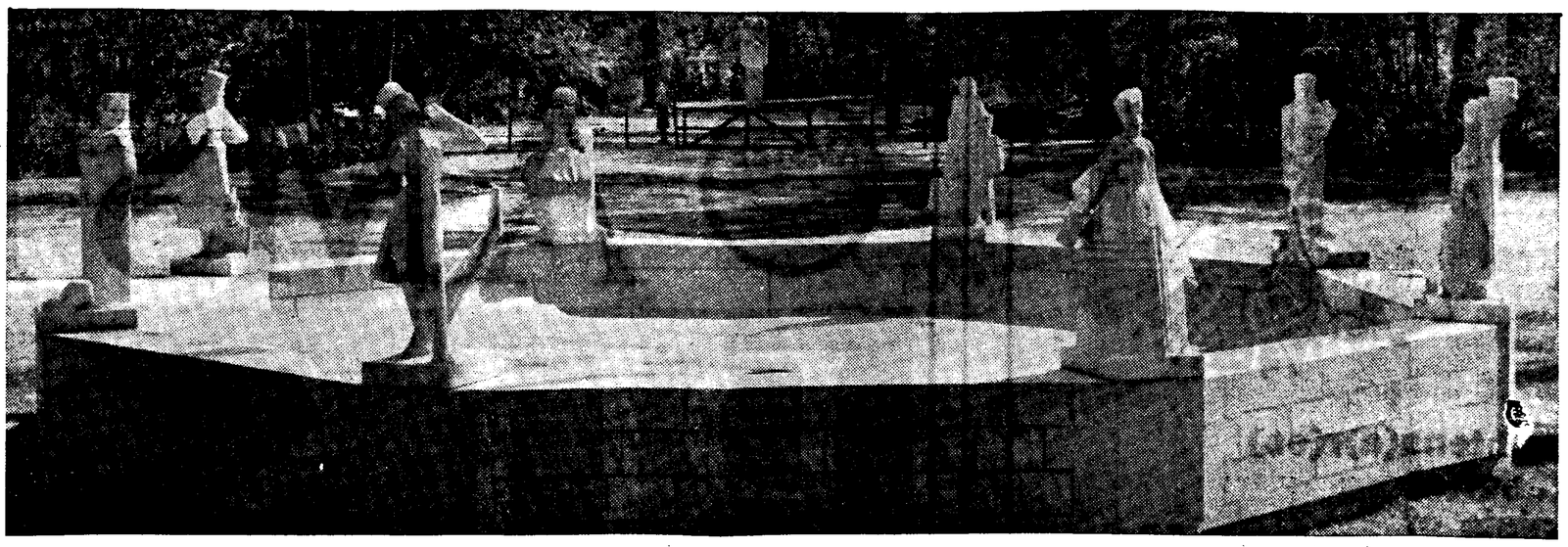

Hildebrand in de Haarlemmerhout

JAN BRONNER werd op 24 december 1881 te Zijpe (N.-H.) geboren. Zijn ouders verhuisden al spoedig naar Haarlem, waar zijn vader een schilderswerkplaats dreef. Na de lagere school — er was geen gelegenheid tot verdere studie — kwam Bronner als jongmaatje in dienst bij de Steenhouwerij Veldheer, waar vooral gevelversieringen vervaardigd werden.

In de avonduren volgde de jonge Bronner de lessen aan de Kunstnijverheidsschool aan de Dreef en tekende hij bij het Genootschap Kunst Zij Ons Doel. Met Boot en Kruyder richtte hij daarnaast nog een tekencollege op, dat in de Vijfhoek zijn atelier had. Van 1907-1912 studeerde hij aan de Rijksacademie te Amsterdam onder leiding van Antoon der Kinderen en Bart van Hove, wiens opvolger hij werd als hoogleraar, van 1914 tot 1947.

Behalve door eigen werk heeft Bronner door zijn invloed op de leerlingen van de beeldhouwklasse der Rijksacademie — dat waren er bijna 150 — de architectonische monumentale opvattingen en de taille directe tot een gefundeerde beoefening in Nederland gemaakt.

NA al dergelijke jammeren kregen wij den goeden, besten, liefdekwekenden en vriendhoudenden Robertus Nurks aan „de Bel" in de diligence. Nog even stak hij het hoofd uit het portier om ons toe te roepen: „niet veel zaaks!" 't welk het reisgezelschap, op goede gronden, op zich kon toepassen. Daar reed hij heen. Wij wandelden tezamen nog even de poort uit; want ik noem het hek met alle Haarlemmers, die de poort gekend hebben, nog altijd met dien naam."

Ongeveer op de plaats waar Hildebrand's meest beminnelijke bloedverwant deze historische woorden moet hebben uitgesproken, in de „doorkijk" achter de hertenkamp in de Haarlemmerhout, verrijst nu diens kwasi-wereldwijze, grootstadse beeltenis, een sigaar van „dat strooien soortje' 'tussen de vingers geklemd. Mèt hem reüniëren daar Suzette Noiret met „haar allerliefst, beschaafd en net-besneden uiterlijk"; de onuitstaanbaar charmante Heer Van der Hoogen; grootmoeder Kegge (mevrouw Marrison) met haar trouwe hond Diaan; de rentenier Stastok; de trieste Keesje, het Diakenhuismannetje; de gezette mr. J. H. Bruis, ook wel Buikje genaamd en tenslotte de ongelukkige Teun de Jager.

Prof. Bronner bij Suzette Noiret

DAARACHTER, dertig meter verderop, blikt hun geestelijke vader Hildebrand, in het dagelijks leven doctor Nicolaas Beets, zo te zien nog maar nauwelijks de studentenschoenen ontwassen, trots en ook wel wat kritisch op hen neer .....

Het Hildebrand-monument, dat wel met recht het levenswerk genoemd mag worden van een van Nederlands grootste beeldhouwers, prof. Jan Bronner, vond eindelijk zijn plaats in de Haarlemmerhout.

Negen beelden, één op iedere hoek van de strakke, monumentale fonteinbak, bekroond door de toeziende, beschouwende figuur van hun literaire schepper. Maar, zei de kunstenaar eens tijdens een interview: „Ik heb niet negen, maar wel negentig beelden gemaakt, voordat het monument gereed was".

Want Bronner kreeg de opdracht voor deze Camera Obscura in steen reeds in 1913, het jaar, waarin het eeuwfeest van Beets' geboortejaar werd gevierd. Het bij die gelegenheid opgerichte Hildebrand-comité schreef toen een prijsvraag uit onder de toenmalige Nederlandse beeldhouwers en uit de 26 ingezonden ontwerpen werd destijds dat van de 33-jarige Jan Bronner gekozen.

Maar een jaar later brak de Eerste Wereldoorlog uit en de Franse kalksteen, die Bronner nodig had, was niet meer te krijgen. Daarna was er de economische nasleep, èn een felle revolutie in de wereld der kunsten. De beeldhouwer beleefde deze intens: de romantische figuurtjes van het eerste ontwerp konden in zijn ogen geen genade meer vinden. Hij sloeg een andere weg in en bracht ulterst radicale wijzigingen aan. Het was een lange weg, een van zoeken en tasten, van een verbeten strijd ook.

In 1933 besloot de Haarlemse gemeenteraad evenwel het monument in zijn gewijzigde vorm te aanvaarden. Het was toen nog lang niet gereed, pas in 1947 voltooide Bronner deze grootse opdracht. Het was van een anekdotisch, zelfs wat zoetelijk concept uitgegroeid tot een monumentaal sterk complex van strakke, gesloten steenblokken, waarvan de abstraherende en gestileerde vormentaal der lichamen een wonderbaarlijk geheel vormt met de gevoelige gedetailleerdheid van de psychologisch raak getroffen koppen.

NA 1947 trad er weer een stilte in. Tot de heer Jan D. Voskuil, de huidige secretaris van het comité — in 1949 — van de beeldhouwer Mari Andriessen vernam, dat de beeldengroep al geruime tijd gereed en wel in de kelders van de Rijksacademie te Amsterdam lag opgeslagen. Voskuil stelde nu een hernieuwde actie voor en daarvoor werd getracht contact op te nemen met het comité, dat in 1913 was opgericht. De meeste leden daarvan bleken evenwel overleden te zijn. Het comité werd opnieuw samengesteld — de 88-jarige oud-directeur van het Frans Halsmuseum, de heer G. D. Gratema, één der werkers van het eerste uur, is thans nog lid — en organiseerde in 1952 een Hildebrandtentoonstelling in de Vishal te Haarlem, waar naast brieven, documenten, manuscripten en curiosa als pièce de résistance de gipsafgietsels van Bronner's beelden getoond werden. Door deze expositie kwam een en ander weer volop in de belangstelling.

Toch zou het nog tot 1956 duren aleer de Haarlemse raad na een felle strijd opnieuw (het besluit van 22 jaar geleden bleek namelijk niet meer van kracht te zijn), Bronners monument en diens eis voor de plaats: in de doorkijk, aanvaardde.

Het is een monument in de ware zin van het woord: het is sterk architectonisch gericht, echter zonder al te strakke gebondenheid van de bouw-beeldhouwkunst.

DE figuren vormen — niettegenstaande de enorme uiteenlopendheid van de karakters — een hechte compositorische eenheid. Het blijven dus individuen apart, herkenbare individuen ook, maar zij zijn veel meer dan een illustratie van de Camera Obscura alleen.

„Het boek is het stramien van het monument", aldus prof. Bronner in 1950. „Maar ik heb Hildebrand en de acht figuren door het glas van deze tijd beschouwd. Ik ben geen mens van honderd jaar geleden en ik kon dus niets anders doen dan de Camera transponeren in mijn eigen stijl en die stijl draagt de geest van de tijd waarin wij leven. Bovendien is het niet alleen het onderwerp, waar het monument uit gegroeid is, ook de plaats en de bestemming hebben bij het ontwerpen haar invloed op het aspect gehad".

De harmonie van de gehele groep wordt nadrukkelijk versterkt door de bijna architectonische contouren van de figuren, die zich als vanzelfsprekend voegen in het hoekigritmische spel van het achtkantige bassin.

Het moet prof. Bronner wel tot grote dankbaarheid stemmen, dat hij, negen en veertig jaar nadat hij de opdracht ontving, bij de officiële onthulling van zijn levenswerk aanwezig mocht zijn.

De stad Haarlem is een groot, echt-Nederlands kunstwerk, rijker geworden.

G.K.

Modern proza

HET moderne Nederlandse proza geeft niet zo vaak reden tot een hooggestemde lofzang. Van de meeste uitgaven van de laatste jaren kan men moeilijk anders zeggen, dan dat ze wel aardig zijn. Nederland heeft weinig auteurs, van wie een boek met spanning tegemoet gezien wordt. Tot die weinigen reken ik Ab Visser, wiens Johan Rutgers-romancyclus sterk de aandacht trekt. Het vijfde deel van deze cyclus is thans verschenen: overigens een zelfstandige roman die men lezen kan zonder een van de vorige romans gelezen te hebben. Zoals ook „De Buurt", „De Vlag Halfstok", „God in Frankrijk" en „De Valstrik" is de hoofdfiguur uit de roman de betrekkelijk jonge auteur Jo Rutgers, een lijder aan een rugziekte.

De Jo Rutgers-romans zijn semi-autobiografisch; het wil zeggen, dat de auteur zijn eigen leven als schering gebruikt voor de inslag van zijn verbeelding. De roman beslaat een tijdsduur van slechts enkele uren: een middag en een avond. De auteur en zijn vrouw ontvangen enkele vrienden, nadat de auteur juist een hevige ruzie met zijn hospita heeft gehad, een slaande ruzie in de letterlijke zin. De vrouw heeft zich teruggetrokken en zelfs als het vriendenbezoek uitloopt op (ontaardt in) een haastig gearrangeerd feestje, dat zeer luidruchtig verloopt, komt de vrouw niet tevoorschijn. Dat is heel vreemd. Telkens komt het gesprek en komen Jo Rutgers' gedachten terug op de vrouw. Zij is in feite de hoofdfiguur uit deze roman.

Hoe heet nu de roman? „De hel met negen deuren". Dat slaat op de gang waarop negen deuren uitkomen, waaronder enkele van de kamers, die het echtpaar bewoont.

Het enige dat ik van de, werkelijk uitstekende, roman niet juist vind, is deze titel. Het verhaaltje op de omslag, dat zo'n beetje alles zegt wat over de roman te zeggen valt, zegt dat de auteur op openhartige wijze de woningnood benadert. Dat is niet waar. De woningnood is wel een thema van de roman, maar een heel bijkomstig thema. Met name krijgt men niet de indruk van een hel. Het is alleen maar vervelend wat de vrouw doet. Daarenboven beziet Jo Rutgers de vrouw op zo menselijk-vergoelijkende wijze, dat de lezer niet met het echtpaar, maar met de vrouw meelij krijgt. En dat niet omdat het gelijk aan haar kant is: zeker niet. Wat dat betreft stond ik tijdens het lezen aan de kant van Jo Rutgers en zijn vrouw. Maar de vrouw is in-zielig en daarenboven een grillige figuur.

U zult begrijpen, dat ik het slot van het verhaal niet vertel. Wat er met de vrouw aan de hand is, moet u zich door Ab Visser laten vertellen.

Maar waar gaat de roman dán over? Over (alweer vertelt het verhaaltje op het omslag het) het menselijk tekort. Overigens: irritant is dat, temeer daar de auteur van het omslag-relaas gelijk heeft.

Visser schrijft over het tekort van de mens. Tekort aan begrip, tekort aan liefde, tekort aan grootheid. En ook over wat de „traagheid des harten" wordt genoemd. Het hart is tráág van begrip, tráág van doen.

„De hel met negen deuren" is een warm-menselijk boek. In dit boek is geen enkele rancune. Wel ironie. Wat worden de enkele op bezoek zijnde vrienden scherp gekarakteriseerd. Ik kom liever maar niet op bezoek bij Ab Visser. Toch: nergens is Visser scherp of eenzijdig, hoe scherp 't licht is, dat hij op zijn vrienden vallen laat: hij ziet ook hun positieve kanten, hij ontdekt de mens achter het masker.

Ab Visser

Het feest is niet opwekkend, het wordt een dronkemansfeestje. Maar Vissers positieve benadering van de figuren „redt" het verhaal volkomen. Daar komt nog bij, dat Visser de kunst van het schrijven van dialogen volkomen onder de knie heeft. Het opgeroepen beeld is levendig als van een toneelvoorstelling.

Het feestje, dat eigenlijk een démasqué is, gezet tegen de achtergrond van de kamer met de gesloten deur, waarachter de hospita moet leven (leeft zij wel?) is door Visser geworden tot een menselijk drama, dat de lezer in grote spanning meemaakt. Een werkelijk knap verhaal. Voor mij een hoogtepunt in Vissers werk. Bij Stols/Barth in Den Haag.

EVENEENS bij Stols/Barth is „Lola en Ludwig" van Marinus M. van Praag verschenen. Dat is 'n merkwaardig boek. Geen roman, maar een geromantiseerde reportage over de avonturierster Lola Montez, een Iers, zeer mooi meisje, dat in feite van haar achternaam Gilbert heette. Zij werd in 1818 in Limerick geboren en stierf in 1861 als bigotte vrouw.

Haar leven is ongelooflijk. Deze kleindochter van een Ierse burgerman heeft heel de wereld rondgezworven; zij leerde de beroemdste mannen van haar tijd kennen, was de maitresse van verscheidene hooggeplaatste figuren, ja zelfs van een koning: Ludwig I van Beieren, de man die München tot een grote stad maakte en onder meer de Pinakotheken gesticht heeft. Hij was een verwonderlijk heer, groot minnaar van vrouwelijk schoon en van oudheden. Hij regeerde als absoluut monarch, haatte Frankrijk, reisde veel en viel tenslotte in de strikken van Lola Montez, die hij tot gravin maakte. Dit werd aanleiding tot het oproer, dat hem zijn kroon en troon kostte: hij abdiceerde in 1848 ten gunste van zijn zoon Maximiliaan. Wie zich in zijn leven verdiept, vindt het niet vreemd, dat twee van zijn kleinkinderen krankzinnig geworden zijn, van wie de voornaamste Ludwig II was, de bouwer van Neuschwanstein.

Het relaas van Marinus van Praag is boeiend genoeg; de geschiedenis is werkelijk ongelooflijk. Toch is het alles zo gebeurd. Het levensverhaal van Lola en van Ludwig toont ten duidelijkste aan, van welk een funeste invloed het bestaan van een Europese dynastieke adel op de ontwikkeling van dat werelddeel is geweest. De levens van de beide hoofdfiguren zijn het stramien waarop de auteur zijn voorstelling van Europa borduurt. In feite is het boek een kleurige beschrijving van het einde van een tijdperk: de absolute monarchie had zichzelf overleefd.

v. D.

Taste of honey

TONY RICHARDSONS *nieuwste film: „De smaak van Honing", is het eerste hier in Nederland vertoonde filmwerk uit de rijke oogst die het zojuist beëindigde Filmfestival in Cannes heeft opgeleverd. De film zelf is niet bekroond, maar de beide hoofdrolspelers hebben wel een onderscheiding gekregen. En inderdaad: voor zover het zin heeft om een acteursprestatie los te weken uit het totaal van een filmisch kunstwerk, zijn deze onderscheidingen zeker verdiend. De jeugdige actrice Rita Tushingham en de acteur Murray Melvin spelen hun moeilijke rollen met een natuurlijkheid en een spontaneïteit, die hartverovend zijn.*

Het gegeven van deze naar Shelag Delaney's toneelstuk: „A taste of honey" bewerkte film, is eenvoudig maar merkwaardig. Het is het verhaal van een jong meisje — ze gaat nog naar school — dat in een naargeestige, liefdeloze omgeving is groot geworden: haar moeder, een vulgaire, keiharde en egoïstische vrouw, laat haar grotendeels aan haar lot over. Af en toe moet het tweetal haastig en heimelijk van de ene kale huurkamer naar een andere vertrekken, omdat de hospita tot betaling maant. Het meisje verafschuwt de moeder; de conversatie tussen hen beiden bestaat uit sarcastische, bitter-wrange opmerkingen over en weer.

Wanneer Jo een jonge zeeman leert kennen — een neger die als kok op een vrachtschip vaart — ervaart zij voor het eerst in haar leven iets van liefde en genegenheid; er ontwikkelt zich tussen hen een schuchtere en vluchtige romance, die ondanks de omgeving van armoedige arbeiderswijken en grauwe fabrieken de glans van een sprookje heeft. En als de moeder, daartoe min of meer geprest door een voze, veel jongere man, die met haar trouwen wil, haar dochter voor de zoveelste maal in de steek laat, geeft het meisje zich, in haar drang naar liefde en menselijk contact, aan de zeeman. Het is de nacht voor zijn vertrek. Des morgens brengt ze hem weg naar de haven; innerlijk is ze er zeker van dat ze hem niet meer zal terugzien.

KORT *daarop — ze heeft een baantje aangenomen en woont nu zelfstandig op een kamer — ontmoet ze een andere jongen, Geoffrey, een vreemde figuur, die eenzaam rondzwerft omdat zijn duidelijk vrouwelijke aanleg een normale communicatie onmogelijk maakt. Hij komt bij het meisje inwonen en schept met zijn vrouwelijk gevoel voor netheid, enige orde en gezelligheid in haar appartement. Zo ontstaat er een merkwaardige maar zeer reële vriendschap tussen hen, die nog toeneemt, als Jo een kind van haar zeeman blijkt te verwachten. Het is Geoffrey, die haar wanhopige en opstandige buien opvangt; zijn eigen liefde voor kinderen betrekt hem intens bij het aanstaande moederschap van het meisje. Hij ook is het, die, verlegen en links, naar een consulatiebureau gaat en zich op de hoogte stelt van wat zij zo al dient te weten en dient te doen. En zelfs vraagt hij haar, ten huwelijk om zo aan haar kind een vader te verschaffen.*

De terugkeer van de moeder verstoort deze „onmogelijke romance"; de moeder, opeens sentimenteel begaan met de dochter, en bovendien in de steek gelaten door haar zoveelste echtgenoot, trekt bij haar in, en maakt Geoffrey duidelijk dat hij maar beter kan vertrekken. Dat gebeurt — en daarmee eindigt ook deze honingsmaak van het leven, en zal waarschijnlijk het oude leven van wrangheid en afkeer tussen moeder en dochter weer een aanvang nemen. De titel: „A taste of honey", is voor dit gegeven een meesterlijke vondst.

De film die Richardson naar het oorspronkelijke toneelstuk gemaakt heeft, onderscheidt zich in makelij weinig van zijn voorafgaande films, die alle verfilmingen van toneelstukken of romans zijn: „Look back in anger", „The entertainer", en de Amerikaanse produktie „Sanctuary".

HET *is een makelij die duidelijk de literair-dramatische oorsprong verraadt. Zo moet ook De Smaak van Honing het in de eerste plaats toch wel hebben van voortreffelijk acteertalent en een zeer gevatte, wrang-geestige dialoog. Slechts bij momenten komt Richardson ertoe om in en door middel van zijn beelden te vertellen. Die momenten zijn op zichzelf bijzonder goed. Ik denk nu bij voorbeeld aan het afscheid van Jo en de zeeman. Dat vindt plaats bij een grote draaibrug over een van de havenkanalen; de zeeman staat, terwijl het meisje van de kant af toekijkt, midden op de langzaam opendraaiende brug: eenzaam en koninklijk tegen de achtergrond van het voorbijschuivende landschap. Zo verdwijnt hij uit haar leven: de „prins Orsini", zoals zij hem later noemen zal... Wanneer zij later het schip naar zee ziet varen, is het sprookje al voorbij; zij ziet hem met zijn dwaze witte koksmuts op op een der luiken van het ruim aardappels schillen, zonder dat hij merkt dat zij daar staat. Langzaam en statig glijdt het schip verder door het kanaal. Het is een afscheid voor altijd — maar dat wordt ons niet door de dialoog noch door een acteursprestatie verteld doch louter via het beeld. En daarom is dit moment, voor wie in een film de „film" beleven wil, zo aangrijpend mooi. Zulke momenten zijn er meer, maar niettemin beslist te weinig. Ze worden trouwens ook maar zeer ten dele gecomplementeerd door die reportage-achtige opnamen van een danszaal of een lunapark, waarvan Richardson telkens weer in zijn films gebruik maakt, waarschijnlijk als een herinnering aan de „Free Cinema"-bewerking waaruit hij is voortgekomen. Hoe boeiend een dergelijke reportage indertijd ook aan de orde werd gesteld in documentaires als „Momma don't allow" — een reportage van een dansclub van jongeren — en Lindsay Andersons lunapark-film Dreamland, men krijgt bij Richardsons speelfilms de indruk dat deze stoffering eerder met nadruk een bepaalde „stijl" aan de orde wil stellen, dan dat ze nu perse zo functioneel is aangewend.*

INDERDAAD *heeft Richardson in de moderne Engelse film een eigen stijl geschapen: een grauwe, realistische, brandschone stijl van solide en degelijke kwaliteit; een stijl die men terugvindt in de bekende film van Karl Reisz: „Saturday night and Sunday morning", waarvan Richardson trouwens de producer is geweest. Het is een stijl die de „Free Cinema"-documentaire verbindt met sterk toneelmatige elementen. En slechts zelden komt die stijl boven de „reportage" uit en wordt het realisme verhevigd tot poëzie. Men kan er de grote mate van eerlijkheid in waarderen waarmee tal van sociale problemen en situaties aan de orde worden gesteld, maar men mist er vaak een autonome „filmische" artisticiteit in.*

Dat moeten wij ook nu weer, hoe boeiend, knap en geestig deze verfilming van Delaney's toneelstuk overigens ook is, t.a.v. de film „De Smaak van Honing" constateren. Het zijn alleen momenten zoals er hierboven een beschreven is, die de hoop levend houden dat Richardson ééns een wezenlijke „filmische" stijl voor zijn speelfilms zal vinden.

Dr. H. S. VISSCHER.

Scène uit „De smaak van honing"